

№2 (60)
2020

Құрылтайшы және баспагер:
«Қазақстан Республикасының
Заңнама және құқықтық
ақпарат институты» ШЖҚ РМК
2006 жылдан бастап шығады
Журналдың материалдары
www.zqai.kz

сайтында орналастырылған
Заң ғылымдары бойынша диссертациялардың
негізгі ғылыми нәтижелерін жариялауға
арналған басылымдар тізіліміне енгізілген
(ҚР БҒМ БҒСБК 30.05.2013 ж.
№894 бұйрығы)

Редакциялық кеңес құрамы

Сәріпбеков Р.Қ. (Нұр-Сұлтан, Қазақстан) –
(төраға)
Абайділдин Е.М. – з.ғ.д. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Абызов Р.М. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Белых В.С. – з.ғ.д. (Екатеринбург, Ресей)
Губин Е.П. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Мельник Р.С. – з.ғ.д. (Киев, Украина)
Моисеев А.А. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Муромцев Г.Н. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Рахметов С.М. – з.ғ.д. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Малиновский В.А. – з.ғ.д. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Унзила Шапақ – з.ғ.д. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)

Бас редактор

Дүйсенов Е.А. – з.ғ.к.

Редакциялық алқа құрамы

Азер Алиев – PhD (Киль, Германия)
Айымбетов М.А. – ҚР еңбек сіңірген
мәдениет қайраткері (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Байниязова З.С. – з.ғ.к. (Саратов, Ресей)
Қазбаева Ә.Г. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Казиев З.Г. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Қайырбаева Л.К. – PhD (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Киязова А.Ж. – (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Коньк В.Т. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Құлжабаева Ж.О. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Нұрғазин Б.Қ. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Нұрмағамбетов Р.Г. – PhD (Челябинск,
Ресей)
Примашев Н.М. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Рахымбердин К.Х. – з.ғ.д. (Өскемен,
Қазақстан)
Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек, Қырғызстан)

Журнал редакциясы

Джамбуршин К.А.
Колтубаева Г.Б.
Ерлешева Д.Т.
Жұмагелдина Б.Ж.
Байленова А.Қ.
тел.: 8 (7172) 26-61-29

Қазақстан Республикасы Ақпарат
және коммуникациялар министрлігі
Ақпарат комитетінің
БАҚ есепке қою туралы куәлігі
№ 17761-Ж. 25.06.2019 ж.
(Алашқы есепке қою кезі
№6592-Ж. 07.09.2005 ж.)

Мекен-жайы:

Қазақстан Республикасы, 010000,
Нұр-Сұлтан қ., Д. Қонаев к., 12/1
«Сулы-жасыл желек» БО
тел.: 8 (7172) 57-03-42

www.zqai.kz

E-mail: instzak-kz@mail.ru
institutzakonodatstva@gmail.com

Qazaqstan Respýblıkasy Zańnama jáne quyqytyq aqparat institýtynyń

JARSHYSY

gylymi-quyqytyq jýrnal

Редакция бағанасы

Конституциялық және әкімшілік құқық

- Б.Қ. НҰРҒАЗИНОВ, Л.Т. ЖАНҰЗАҚОВА Қазақстан Республи-
касы Конституциясының қазақстандық қоғамның тұрақтылығы мен да-
муын қамтамасыз етудегі рөлі 11
- Л.Т. ЖАНҰЗАҚОВА Мемлекеттік органдардың функциялары, құ-
зыреті мен өкілеттіктерінің арақатынасы туралы 19
- В.И. МАЙОРОВ (Тюмень қ., РФ), П.В. ВОЛОШИН Жол қозғалы-
сы қауіпсіздігін арттырудағы әлеуметтік жарнаманың рөлі 25
- Н. СӘУЛЕН Әкімшілік рәсімдер және әкімшілік сот ісін жүргізу
қағидадтарының ерекшеліктері 30

Азаматтық және азаматтық-процестік құқық

- Р.Қ. СӘРПЕКОВ, Ә. АРЫСТАН Қазақстан Республикасында қа-
рыз еңбегі институтын енгізу перспективалары 37
- А.Ж. КИЯЗОВА Өзін-өзі реттеу институты Қазақстан Республика-
сындағы кәсіпкерлік қызметті реттеу түрі ретінде 47
- Г.А. АЛИХАНОВА, Е.В. НЕСТЕРОВА Мемлекеттік тұрғын үй қо-
рынан жалға алушыға және оның отбасы мүшелеріне берілген тұрғын
үйге құқықтардың пайда болуы мен тоқтатылуының кейбір мәселелері 56
- К.М. ИЛЬЯСОВА Қазақстан Республикасының заңнамасы бой-
ынша төрелікте даудың мәніне қолданылатын құқықты анықтау кейбір
мәселелері 70
- Г.Е. ӘБДІРАСҰЛОВА Краудфандинг ерекшелігі және оны Қа-
зақстан Республикасында құқықтық реттеу перспективалары 78
- М.А. АДАМ, С.А. САРИНА Қазақстан Республикасының әкімшілік
әділет саласындағы салық рәсімдерінің мазмұны мен мәні 86

Қылмыстық құқық және қылмыстық процесс

- А.Н. АХПАНОВ, С.А. АДИЛОВ, А.Л. ХАН Қазақстандық қылмы-
стық процесте дәлелдеу құқығының нормаларын түсіндіру мәселелері 93
- Г.А. ҚУАНАЛИЕВА, Н. СӘУЛЕН, Г.Н. РАХИМОВА Қылмыстық
құқық қағидадтарын заңнамалық реттеудің кейбір мәселелері 100
- К.Е. ИСМАҒҰЛОВ, А.К. ҚҰРМАНОВА, Д.С. ҚАЖМҰРАТОВА
Экологиялық құқық бұзушылық субъектісін айқындаудың кейбір мәсе-
лелері 109
- В.Н. ПЛЕТЕНЕЦ (Днепр қ., Украина) Компьютерлік ақпараттың
қауіпсіздігін қамтамасыз ету тергеп-тексеруге қарсы іс-қимылдың ал-
дын алу тәсілі ретінде 115

Халықаралық құқық және салыстырмалы құқықтану

- В.Х. СЕЙТІМОВА Халықаралық азаматтық қызмет мәселелері
бойынша халықаралық сот талқылауының қағидадтары мен стандартта-
ры: салыстырмалы-құқықтық талдау 123
- Ж.Т. ТІЛЕМБАЕВА Кәсіптік одақтар туралы ұлттық заңнаманы
бірлестіктердегі кәсіподаққа мүшелік мәселелері бойынша ХЕҰ-ның
№ 87 конвенциясының нормаларымен үйлестіру 132
- Е.А. БУРИБАЕВ, Ж.А. ХАМЗИНА, Б.Х. КӨШПЕНБЕТОВ Жұ-
мыспен қамту саласындағы кемсітушілікке тыйым салу стандарттары:
Қазақстанда имплементациялау болашағы 144

У.Е. КУДИЯРОВА Қазақстан Республикасының қолданысындағы өсиет бойынша нормаларды шет мемлекеттердегі өсиет бойынша нормалармен салыстырмалы талдау.....	152
Б.А. ТАЙТОРИНА, Л.Б. БОГАТЫРЕВА, Г.Т. БАЙСАЛОВА Денсаулық сақтауды ұйымдастырудың заманауи модельдері: құқықтық реттеу проблемалары.....	157

Құқықтық мониторинг

Ә.Ғ. ҚАЗБАЕВА, Н.Н. ОМАРОВА «Қазақстан Республикасының химиялық өнімінің қауіпсіздігі туралы» заңының құқықтық мониторинг нәтижелері.....	167
М.И. ДЯЧУК, А.У. ҚАЛИЕВА Қазақстан Республикасында еңбек дауларының ведомстволық бағыныстылығы мен соттылығы туралы мәселеге орай.....	177
А.Е. БЕКТЕНОВ Қазақстан Республикасында сақтандыру төлемдеріне кепілдік беру сақтандыру нарығының тұрақтылығын қамтамасыз ету құралы ретінде.....	186

Мемлекеттік тілдегі заңшығармашылық практикасынан

Н.М. ПРИМАШЕВ Ғылыми лингвистикалық сараптаманың ұйымдастырушылық-құқықтық негіздерін жетілдірудің кейбір бағыттары.....	195
Н.А. НҮРБАЕВА Заң техникасы – заң жобаларын сапалы дайындау құралы.....	200

Жас ғалым мінбері

Т.В. КЛИМОВА Қазақстандағы қоғамдық қызығушылығы бар ұйымдар қызметіндегі ашықтық пен айқындық қағидаттары.....	206
Ж.К. ЖЕТІБАЕВ Мәмілелер жасау кезінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану тиімділігі.....	215
Д.А. ГОНЧАРОВА (Минск қ., Беларусь Республикасы) Құқықтың ақпараттық функциясын іске асыру механизмі.....	221
М.Қ. ЖҰРЫНОВА ЕАЭО-да еңбек қызметін еркін жүзеге асыруды талдау.....	228
Е.А. АСАБАЕВ Мемлекеттік-жекешелік әріптестік жобаларының операциялық шығындарын өтеу механизмін жетілдіру.....	235
М.К. ЕРЖАНОВА Банктік шарттардағы ашықтық қағидаты.....	241

Ғылыми өмір хроникасы

Қазақстан Республикасы Заңнама және құқықтық ақпарат институтының меморандумдары мен келісімдері.....	248
«Қазақстан Республикасының 1995 жылғы Конституциясы және оның мемлекет пен қоғамның дамуындағы маңызы» (Шәйкенов оқулары) атты Халықаралық ғылыми-практикалық конференция туралы ақпараттық хабарлама, Ақтөбе қ., 2020 жылғы 27-28 ақпан.....	252

«Жаршының» архивтік беттері

А.Ғ. ҚАЗБАЕВА Қазақстан Республикасында қала құрылысы заңнамасын кодификациялаудың теориялық аспектілері (ҚР ЗИ Жаршысы, №4(24)-2011 ж. - 33-36 б.).....	256
А.Қ. ЖАҚСЫЛЫҚОВА з.ғ.к. А.Ғ. Қазбаеваның «Қазақстан Республикасында қала құрылысы заңнамасын кодификациялаудың теориялық аспектілері» ғылыми жарияланымна қайта оралғанда.....	260

Библиография

Д.Б. Гороховтың, А.А. Каширкинаның, А.Н. Морозовтың және басқалардың ғылыми-практикалық құралына рецензия; жауапты ред. А.В. Павлушкин «Механизм правового мониторинга». - М.: Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве РФ, 2012. - 160 б.....	263
---	-----

Даналық ойлар

.....	266
-------	-----

**№2 (60)
2020**

Учредитель и издатель:
РГП на ПХВ «Институт законодательства
и правовой информации Республики
Казахстан»

Издается с 2006 года
Все материалы журнала размещаются на
сайте www.zqai.kz

Включен в перечень изданий
для публикации основных научных
результатов диссертаций
по юридическим наукам
(Приказ ККСОН МОН РК №894
от 30.05.2013 г.)

Состав Редакционного совета
Сарпеков Р.К. (Нур-Султан, Казахстан) –
(председатель)
Абайдылинов Е.М. – д.ю.н. (Нур-
Султан, Казахстан)
Абызов Р.М. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Белых В.С. – д.ю.н. (Екатеринбург, Россия)
Губин Е.П. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Мельник Р.С. – д.ю.н. (Киев, Украина)
Моисеев А.А. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Муромцев Г.И. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Рахметов С.М. – д.ю.н. (Нур-Султан,
Казахстан)
Малиновский В.А. – д.ю.н. (Нур-
Султан, Казахстан)
Унзила Шапак – д.ю.н. (Нур-Султан,
Казахстан)

Главный редактор
Дюсенов Е.А. – к.ю.н.

Состав Редакционной коллегии
Азер Алиев – PhD (Киль, Германия)
Айымбетов М.А. – заслуженный деятель
культуры РК (Нур-Султан, Казахстан)
Байниязова З.С. – к.ю.н. (Саратов, Россия)
Казбаева А.Г. – к.ю.н. (Нур-Султан, Казах-
стан)
Казиев З.Г. – к.ю.н. (Нур-Султан, Казахстан)
Каирбаева Л.К. – PhD (Нур-Султан, Казах-
стан)
Князова А.Ж. – (Нур-Султан, Казахстан)
Конусова В.Т. – к.ю.н. (Нур-Султан, Казах-
стан)
Кулжабаева Ж.О. – к.ю.н. (Нур-
Султан, Казахстан)
Нургазинов Б.К. – к.ю.н. (Нур-Султан,
Казахстан)
Нурмагамбетов Р.Г. – PhD (Челябинск,
Россия)
Примащев Н.М. – к.ю.н. (Нур-Султан,
Казахстан)
Рахимбердин К.Х. – д.ю.н. (Усть-Камен-
огорск, Казахстан)
Тегизбекова Ж.Ч. – к.ю.н. (Бишкек,
Кыргызстан)

Редакция журнала

Джамбуллин К.А.
Колтубаева Г.Б.
Ердешева Д.Т.
Жумагелдина Б.Ж.
Байленова А.К.
тел.: 8 (7172) 26-61-29

Свидетельство о постановке
на учет СМИ № 17761-Ж
от 25.06.2019 г. Комитета информации
Министерства информации и коммуникаций
Республики Казахстан
(Первичная постановка на учет
№6592-Ж. 07.09.2005 г.)

Адрес:

Республика Казахстан, 010000,
г. Нур-Султан, ул. Д. Конаева, 12/1
БЦ «На Водно-зеленом бульваре»
тел.: 8 (7172) 57-03-42
www.zqai.kz
E-mail: instzak-kz@mail.ru
institutzakonodatelstva@gmail.com

ВЕСТНИК

**Института законодательства и правовой
информации Республики Казахстан**

научно-правовой журнал

Колонка редакции.....8

Конституционное и административное право

- Б.К. НУРГАЗИНОВ, Л.Т. ЖАНУЗАКОВА** Роль Конституции Ре-
спублики Казахстан в обеспечении стабильности и развитии казахстан-
ского общества.....11
- Л.Т. ЖАНУЗАКОВА** О соотношении функций, компетенции и пол-
номочий государственных органов.....19
- В.И. МАЙОРОВ** (г. Тюмень, РФ), **П.В. ВОЛОШИН** Роль социаль-
ной рекламы в повышении безопасности дорожного движения.....25
- Н. САУЛЕН** Особенности принципов административных процедур
и административного судопроизводства.....30

Гражданское и гражданско-процессуальное право

- Р.К. САРПЕКОВ, А. АРЫСТАН** Перспективы внедрения института
заемного труда в Республике Казахстан.....37
- А.Ж. КИЯЗОВА** Институт саморегулирования как вид регулирова-
ния предпринимательской деятельности в Республике Казахстан.....47
- Г.А. АЛИХАНОВА, Е.В. НЕСТЕРОВА** Некоторые проблемы воз-
никновения и прекращения прав на жилище, предоставленное нанимате-
лю и членам его семьи из государственного жилищного фонда.....56
- К.М. ИЛЬЯСОВА** Некоторые вопросы определения права, приме-
нимого к существу спора, в арбитраже по законодательству Республики
Казахстан.....70
- Г.Э. АБДРАСУЛОВА** Специфика краудфандинга и перспективы его
правового регулирования в Республике Казахстан.....78
- М. АДАМ, С.А. САРИНА** Содержание и сущность налоговых про-
цедур в сфере административной юстиции Республики Казахстан.....86

Уголовное право и уголовный процесс

- А.Н. АХПАНОВ, С.А. АДИЛОВ, А.Л. ХАН** Проблемы толкования
норм доказательственного права в казахстанском уголовном процессе.....93
- Г.А. КУНАЛИЕВА, Н. САУЛЕН, Г.Н. РАХИМОВА** Некоторые
проблемы законодательной регламентации принципов уголовного права.....100
- К.Е. ИСМАГУЛОВ, А.К. КУРМАНОВА, Д.С. КАЖМУРАТОВА**
Некоторые вопросы определения субъекта экологических правонаруше-
ний.....109
- В.Н. ПЛЕТЕНЕЦ** (г. Днепр, Украина) Обеспечение безопасности
компьютерной информации, как способ упреждения противодействия
расследованию.....115

Международное право и сравнительное правоведение

- В.Х. СЕЙТИМОВА** Принципы и стандарты международного судеб-
ного разбирательства по вопросам международной гражданской службы:
сравнительно-правовой анализ.....123
- Ж.Т. ТЛЕМБАЕВА** О гармонизации национального законодатель-
ства о профессиональных союзах с нормами Конвенции МОТ № 87 в во-
просах членства профсоюзов в объединениях.....132
- Е.А. БУРИБАЕВ, Ж.А. ХАМЗИНА, Б.Х. КОШПЕНБЕТОВ** Стан-
дарты запрещения дискриминации в сфере занятости: перспективы им-
плементации в Казахстане.....144

У.Е. КУДИЯРОВА Сравнительный анализ действующих в Республике Казахстан норм о завещании с нормами о завещании в зарубежных государствах.....	152
Б.А. ТАЙТОРИНА, Л.Б. БОГАТЫРЕВА, Г.Т. БАЙСАЛОВА Современные модели организации здравоохранения: проблемы правового регулирования.....	157

Правовой мониторинг

А.Г. КАЗБАЕВА, Н.Н. ОМАРОВА Результаты правового мониторинга Закона Республики Казахстан «О безопасности химической продукции».....	167
М.И. ДЯЧУК, А.У. КАЛИЕВА К вопросу о ведомственной подчиненности и подсудности трудовых споров в Республике Казахстан.....	177
А.Е. БЕКТЕНОВ Гарантирование страховых выплат в Республике Казахстан как инструмент обеспечения стабильности страхового рынка.....	186

Из практики законодательства на государственном языке

Н.М. ПРИМАШЕВ Некоторые направления совершенствования организационно-правовой основы научной лингвистической экспертизы.....	195
Н.А. НУРБАЕВА Юридическая техника - инструмент качественной подготовки проектов законов.....	200

Трибуна молодого ученого

Т.В. КЛИМОВА Принципы открытости и прозрачности в деятельности организаций публичного интереса в Казахстане.....	206
Ж.К. ЖЕТИБАЕВ Эффективность использования информационно-коммуникационных технологий при заключении сделок.....	215
Д.А. ГОНЧАРОВА (г. Минск, Республика Беларусь) Механизм реализации информационной функции права.....	221
М.К. ЖУРУНОВА Анализ свободного осуществления трудовой деятельности в ЕАЭС.....	228
Е.А. АСАБАЕВ Совершенствование механизма компенсации операционных затрат проектов государственно-частного партнерства.....	235
М.К. ЕРЖАНОВА Принцип прозрачности в банковских договорах.....	241

Хроника научной жизни

Меморандумы и соглашения Института законодательства и правовой информации Республики Казахстан.....	249
Информационное сообщение о международной научно-практической конференции на тему «Конституция Республики Казахстан 1995 года и ее значение в развитии государства и общества» (Шайкеновские чтения), г. Актобе, 27-28 февраля 2020 года.....	253

Архивные страницы «Вестника»

А.Г. КАЗБАЕВА Теоретические аспекты кодификации градостроительного законодательства в Республике Казахстан (статья в Вестнике ИЗ РК, №4(24)-2011г. - С. 33-36).....	256
А.К. ЖАКСЫЛЫКОВА Возвращаясь к научной публикации к.ю.н. А.Г. Казбаевой «Теоретические аспекты кодификации градостроительного законодательства в Республике Казахстан».....	260

Библиография

Рецензия на научно-практическое пособие Горохова Д.Б., Каширкиной А.А., Морозова А.Н. и др.; ответ.ред. А.В. Павлушкин «Механизм правового мониторинга». - М.: Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве РФ, 2012. - 160 с.....	263
---	-----

Мудрые мысли	266
---------------------------	-----

№2 (60)
2020

Founder and publisher:
RSE on the REM «Institute
of Legislation and Legal information
of the Republic of Kazakhstan»
Published since 2006
All journal materials are placed
on the website
www.zqai.kz
Included in the list of publications of basic
scientific results of dissertations on legal
sciences (Order CCES MES RK №894 from
05.30.2013)

Editorial Council members

Sarpekov R.K. (Nur-Sultan, Kazakhstan) –
(Chairman)
Abaydeldinov E.M. – d.j.s. (Nur-Sultan,
Kazakhstan)
Abyzov R.M. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Belih V.S. – d.j.s. (Ekaterinburg, Russian)
Gubin E.P. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Melnik R.S. – d.j.s. (Kiev, Ukraine)
Moiseev A.A. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Muromcev G.I. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Rahmetov S.M. – d.j.s. (Nur-Sultan, Kazakh-
stan)
Malinovskiy V.A. – d.j.s. (Nur-Sultan, Kazakh-
stan)
Unzila Shapak – d.j.s. (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Chief Editor
Dyussenov Ye.A. – c.j.s.

Editorial Board members

Azer Aliyev – PhD (Kiel, Germany)
Aiyembetov M.A. – Honored Worker of Culture
of Kazakhstan, (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Bainiyazova Z.S. – c.j.s. (Saratov, Russian)
Kazbayeva A.G. – c.j.s. (Nur-Sultan, Kazakh-
stan)
Kazyev Z.G. – c.j.s. (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Kairbaeva L.K. – PhD (Nur-Sultan, Kazakh-
stan)
Kiyazova A.Zh. – (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Konusova V.T. – c.j.s. (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Kulzhabayeva Zh.O. – c.j.s. (Nur-Sultan,
Kazakhstan)
Nurgazinov B.K. – c.j.s. (Nur-Sultan, Kazakh-
stan)
Nurmagambetov R.G. – PhD
(Chelyabinsk, Russian)
Primashev N.M. – c.j.s. (Nur-Sultan, Kazakh-
stan)
Rakhimberdin K.H. – d.j.s. (Ust-Kamenogorsk,
Kazakhstan)
Tegizbekova Zh.Ch. – c.j.s. (Bishkek, Kyr-
gystan)

The editorial staff

Dzhamburshin K.A.
Koltubayeva G.B.
Yerdesheva D.T.
Zhumageldina B.Zh.
Bailenova A.K.
tel.: 8 (7172) 26-61-29

The certificate of registration of mass media
№17761-G from 25.06.2019 from
the Information Committee of the Ministry
of Information and Communications
of the Republic of Kazakhstan
(Number and date of primary registration №6592-
Zh.07.09.2005.)

Address:

The Republic of Kazakhstan,
010000, Nur-Sultan, D. Konaev str., 12/1
BC «On the water-green boulevard»
tel.: 8(7172) 57-03-42
www.zqai.kz
e-mail: instzak-kz@mail.ru
institutzakonodatelstva@gmail.com

Bulletin of Institute of Legislation and Legal Information of the Republic of Kazakhstan

JARSHYSY

scientific and legal journal

Editorial.....9

Constitutional and Administrative Law

- B.K. NURGAZINOV, L.T. ZHANUZAKOVA** The role of the
Constitution of the Republic of Kazakhstan in ensuring the stability and
development of Kazakhstan's society.....11
L.T. ZHANUZAKOVA About correlation of functions, competence and
powers of state bodies.....19
V.I. MAYOROV (Tumen, RF), **P.V. VOLOSHIN** Role of social
advertising in improving road safety.....25
N. SAULEN Peculiarities of principles of administrative procedures and
administrative legal proceedings.....30

Civil and Civil Procedure Law

- R.K. SARPEKOV, A. ARYSTAN** Prospects for the implementation of
the institute of contingent labor in the Republic of Kazakhstan.....37
A.Zh. KIYAZOVA Self-regulation institute as a type of regulation of
entrepreneurial activities in the Republic of Kazakhstan.....47
C.A. ALIKHANOVA, E.V. NESTEROVA Some problems of
appearance and termination of the right to housing provided to the tenant and
members of his family from the state housing fund.....56
K.M. ILYASOVA Some issues of determining the law applicable to
the merits of the dispute in arbitration under the laws of the Republic of
Kazakhstan.....70
G.E. ABDRASSULOVA Specifics of crowdfunding and prospects for
its legal regulation in the Republic of Kazakhstan.....78
M.F. ADAM, S.A. SARINA The content and essence of tax procedures
in the field of administrative justice of the Republic of Kazakhstan.....86

Criminal law and Criminal procedure

- A.N. AKHPANOV, S.A. ADILOV, A.L. KHAN** Problems of
interpretation of norms of evidence law in the Kazakhstan criminal procedure.....93
G.A. KUINALIYEVA, N. SAULEN, G.N. RAKHIMOVA Some
problems of legislative regulation of principles of criminal law.....100
K.YE. ISMAGULOV, A.K. KURMANOVA, D.S. KAZHMURATOVA
Some issues of determining the subject of environmental offenses.....109
V.N. PLETENETS (Dnepr, Ukraine) Ensuring the security of computer
information as a remedy of prediction of actions against investigation.....115

International law and Comparative law

- V.KH. SEITIMOVA** Principles and standards of international judicial
proceedings as regards to international civil service: comparative legal
analysis.....123
ZH.U. TLEMBAYEVA On the harmonization of national legislation on
trade unions with the rules of ILO convention No. 87 on membership of trade
union in associations.....132
YE.A. BURIBAYEV, ZH.A. KHAMZINA, B.KH. KOSHPENBETOV
Standards for the prohibition of discrimination in employment: prospects for
implementation in Kazakhstan.....144
U.YE. KUDIYAROVA Comparative analysis of the operating rule of the
Republic of Kazakhstan on will with the norms of will in foreign states.....152

CONTENT

B.A. TAITORINA, L.B. BOGATYREVA, G.T. BAISALOVA Modern models of health care organization: problems of legal regulation.....	157
Legal monitoring	
A.G. KAZBAYEVA, N.N. OMAROVA Results of legal monitoring of the law of the Republic of Kazakhstan «On safety of chemical products».....	167
M.I. DYACHUK, A.U. KALIYEVA On the issue of departmental subordination and jurisdiction of labor disputes in the Republic of Kazakhstan.....	177
A.YE. BEKTENOV Guaranteeing the insurance payments in the Republic of Kazakhstan as a tool for ensuring the stability of the insurance market.....	186
From the lawmaking practice in the official language	
N.M. PRIMASHEV Some directions of improvement of the organizational and legal basis of scientific linguistic examination.....	195
N.A. NURBAYEVA Legal technique – a tool for high-quality preparation of draft laws.....	200
Young researcher's tribune	
T.V. KLIMOVA Principles of openness and transparency in the activities of public interest organizations in Kazakhstan.....	206
ZH.K. ZHETIBAYEV Efficiency of use of information and communication technologies in concluding transactions.....	215
D.A. GONCHAROVA (Minsk, Republic of Belarus) Mechanism of realisation of the information function of law.....	221
M.K. ZHURUNOVA Analysis of free carrying out labor activities in the EAEU.....	228
YE.A. ASSABAYEV Improving the mechanism for compensating operating costs of state-private partnership projects.....	235
M.K. YERZHANOVA Principle of transparency in banking contracts.....	241
The Chronicle of Scientific Life	
Memorandums and agreements of the Institute of legislation and legal information of the Republic of Kazakhstan.....	250
Information note about the international scientific and practical conference on «The Constitution of the Republic of Kazakhstan of 1995 and its importance in the development of the state and society» (Shaikenov readings), Aktobe, on February 27-28, 2020.....	254
The archive pages of the«Bulletin»	
A.G. KAZBAYEVA Theoretical aspects of codification of town-planning legislation in the Republic of Kazakhstan (the article in “Bulletin” of IL of RK, No.4(24)-2011. - P. 33-36).....	256
A.K. ZHAKSYLYKOVA Returning back to scientific publication of the c.l.s. A.G. Kazbayeva «Theoretical aspects of codification of town-planning legislation in the Republic of Kazakhstan».....	260
Bibliography	
Review on the scientific and practical manual of Gorokhova D.B., Kashirkina A.A., Morozova A.N. etc.; editor-in-chief. A.V. Pavlushkin “The mechanism of legal monitoring” - M.: Institute of Legislation and Comparative Law under the Government of the Russian Federation, 2012. - 160 p.....	263
Wise thoughts	266

химических веществ на здоровье населения, рационального управления ими.

Работу в данном направлении необходимо активизировать по следующим основным направлениям: усиление путем создания политической, правовой и институциональной основы для регулирования химических веществ; внедрение оценки рисков в процессы принятия решений на национальном и местном уровнях; регулирование и минимизация образования опасных отходов; восстановление загрязненных территорий; внедрение наилучших видов природоохранных практик в промышленное производство и сельское хозяйство; совершенствование сбора данных, анализа, и предоставления информации; повышение осведомленности населения и по-

тенциала общественных организаций в вопросах химической безопасности.

Вместе тем, для более эффективного реагирования необходимо проработать четкий механизм межведомственной координации уполномоченных органов в области безопасности химической продукции, путем: ужесточения государственного контроля с их стороны за деятельностью промышленных предприятий; обращения должного внимания вопросам обеспечения химической безопасности на предприятиях; обеспечения четкой, доступной, своевременной и надлежащей информации, необходимой для рационального регулирования химических веществ в целях сведения к минимуму их негативного воздействия на здоровье человека и окружающую среду.

УДК 347.9

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА ЕҢБЕК ДАУЛАРЫНЫҢ ВЕДОМСТВОЛЫҚ БАҒЫНЫСТЫЛЫҒЫ МЕН СОТТЫЛЫҒЫ ТУРАЛЫ МӘСЕЛЕГЕ ОРАЙ

Марианна Ивановна Дячук

Шығыс Қазақстан мемлекеттік университетінің азаматтық құқық және азаматтық іс жүргізу кафедрасының доценті, заң ғылымдарының кандидаты, Қазақстан Республикасы, Өскемен қаласы; e-mail: marianna_turani@mail.ru

Айгүл Өміржанқызы Қалиева

Қазақстан Республикасы Заңнама құқықтық және ақпарат институты Құқықтық мониторинг орталығының жетекші ғылыми қызметкері, заң ғылымдарының магистрі, Нұр-Сұлтан қ., Қазақстан Республикасы; e-mail: kalieva_a@list.ru

Түйін сөздер: қызметкер; жұмыс беруші; еңбек қатынастары; еңбек даулары; жеке еңбек даулары; ұжымдық еңбек даулары; келісу комиссиялары; еңбек дауларының юрисдикциясы; еңбек дауларының бағыныстылығы.

Аннотация. Бұл мақалада еңбек дауларының тұжырымдамасы мен жіктелімі талданады. Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасына сәйкес еңбек дауының ерекшеліктері, соның ішінде оны қарастырудың тәртібі мен кезеңдері сипатталады. Сондай-ақ, мақала сотта еңбек және ұжымдық даулардың кейбір проблемалық мәселелерін қарауға, еңбек дауларын ерекше тәртіпте шешуге арналған.

Мақалада объективті және субъективті факторларды қоса алғанда, еңбек дауларының көздері келтірілген. Бұдан басқа, жеке және ұжымдық еңбек даулары арасында айырмашылық орын алды. Осылайша еңбек құқығының теориясымен еңбек дауларын жіктеудің үш негізгі негіздері ерекшеленеді: даулы құқықтық қатынастардың субъектілері, мазмұны мен түрі бойынша. Сондай-ақ, субъектілер, мазмұн және құқықтық қатынастар бойынша еңбек дауларын бөлу ашылады, ол өз кезегінде автор негұрлым егжей-тегжейлі назар аударады.

Мақала авторы еңбек дауларын шешудегі азаматтық істердің юрисдикциясы мен юрисдикциясын анықтаудағы процедуралық құндылықтың маңыздылығын атап өтті. Осыған байланысты, Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2017 жылғы 6 қазандағы №9 Қаулысы «Еңбек туралы дауларды шешудегі соттардың заңнаманы қолдануының кейбір мәселелері туралы» соттардың еңбек заңнамасын қолдану практикасының бірлігін қамтамасыз ету мақсатында қабылданды.

Автор жеке еңбек дауларымен айналысатын келісу комиссияларын құру туралы Қазақстан Республикасының Еңбек кодексінің 2015 жылғы 23 қарашадағы № 414-V нормаларын талдады.

Мақала ғалымдарға, мұғалімдерге, магистранттарға, докторанттарға және осы саладағы проблемаларға қызығушылық танытатын заң мектептері мен факультеттердің студенттеріне арналған.

К ВОПРОСУ О ВЕДОМСТВЕННОЙ ПОДЧИНЕННОСТИ И ПОДСУДНОСТИ ТРУДОВЫХ СПОРОВ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

Дячук Марианна Ивановна

Доцент кафедры гражданского права и гражданского процесса Восточно-Казахстанского государственного университета, кандидат юридических наук, г. Усть-Каменогорск, Республика Казахстан; e-mail: marianna_turani@mail.ru

Калиева Айгуль Умиржановна

Ведущий научный сотрудник Центра правового мониторинга Института законодательства и правовой информации Республики Казахстан, магистр юридических наук, г. Нур-Султан, Республика Казахстан; e-mail: kalieva_a@list.ru

Ключевые слова: работник; работодатель; трудовые отношения; трудовой спор; индивидуальные трудовые споры; коллективные трудовые споры; согласительные комиссии; подсудность трудовых споров; подведомственность трудовых споров.

Аннотация. В настоящей статье анализируется понятие и классификация трудовых споров. В соответствии с действующим законодательством Республики Казахстан характеризуются особенности трудового спора, в том числе порядок и стадии его рассмотрения. Также статья посвящена рассмотрению некоторых проблемных вопросов трудовых, коллективных споров в судебном порядке и разрешению трудовых споров в особом порядке.

В статье приведены источники трудовых споров, в том числе факторы объективного и субъективного характера. Кроме того, проведено разграничение индивидуальных и коллективных трудовых споров. Так теорией трудового права выделяются три главных основания классификации трудовых споров: по субъектам, содержанию и виду спорного правоотношения. Также раскрывается деление трудовых споров по субъектам, содержанию и правоотношениям, которое в свою очередь автором акцентируется более подробно.

Автором статьи отмечена важность процессуального значения при определении подведомственности и подсудности гражданских дел при разрешении трудовых споров. В этой связи, рассмотрено Нормативное постановление Верховного Суда Республики Казахстан от 6 октября 2017 года № 9 «О некоторых вопросах применения судами законодательства при разрешении трудовых споров», которое принято в целях обеспечения единства практики применения судами норм трудового законодательства.

Также автором проведен анализ норм Трудового кодекса Республики Казахстан от 23 ноября 2015 года № 414-V в части создания согласительных комиссий, которые рассматривают индивидуальные трудовые споры.

Статья адресована научным работникам, преподавателям, магистрантам, докторантам и студентам юридических вузов и факультетов, кто интересуется проблемами в рассматриваемой области.

ON THE ISSUE OF DEPARTMENTAL SUBORDINATION AND JURISDICTION OF LABOR DISPUTES IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Dyachuk Marianna Ivanovna

Cand. Legal of science, Associate Professor of the Department of civil law and civil procedure of the East Kazakhstan State University East Kazakhstan State University, Ust-Kamenogorsk, Republic of Kazakhstan; e-mail: marianna_turani@mail.ru

Kalieva Aigul Umirzhanovna

Leading researcher at the Center for legal monitoring of the Institute of Legislation and Legal Information of the Republic of Kazakhstan, Master of Juridical Sciences, Nur Sultan, the Republic of Kazakhstan; e-mail: kalieva_a@list.ru

Keywords: employee; employer; labor relations; labor dispute; individual labor disputes; collective

labor disputes; conciliation commissions; jurisdiction of labor disputes; jurisdiction of labor disputes.

Abstract. This article analyzes the concept and classification of labor disputes. In accordance with the current legislation of the Republic of Kazakhstan, the peculiarities of a labor dispute, including the procedure and stages of its consideration, are characterized. Also, the article is devoted to the consideration of some problematic issues of labor and collective disputes in court, the resolution of labor disputes in a special manner.

The article presents the sources of labor disputes, including objective and subjective factors. In addition, a distinction has been made between individual and collective labor disputes. Thus, the theory of labor law identifies three main bases for classifying labor disputes: by subjects, content, and type of disputed legal relationship. It also reveals the division of labor disputes by subject, content, and legal relations, which in turn is emphasized in more detail by the author.

The author of the article noted the importance of procedural value in determining the jurisdiction and jurisdiction of civil cases in the resolution of labor disputes. In this regard, the Regulatory Resolution of the Supreme Court of the Republic of Kazakhstan dated October 6, 2017 No. 9 "On some issues of the application of legislation by the courts in resolving labor disputes", which was adopted in order to ensure the unity of the practice of application of labor legislation by the courts, was considered.

The author also analyzed the norms of the Labor Code of the Republic of Kazakhstan dated November 23, 2015 No. 414-V regarding the creation of conciliation commissions that deal with individual labor disputes.

The article is addressed to scientists, teachers, undergraduates, doctoral students and students of law schools and faculties who are interested in problems in this field.

Еңбек қатынастарын реттеудің негізгі принциптері Қазақстан Республикасы Конституциясының¹ 24-бабында көзделген конституциялық кепілдіктер болып табылады. Мәселен, Конституцияның 24-бабының 3-тармағы ереуілге құқықты қоса алғанда, оларды шешудің заңда белгіленген тәсілдерін пайдалана отырып, жеке және ұжымдық еңбек дауларына құқықты таниды.

Атап өту қажет, бұл аталған конституциялық кепілдік нақтыланады жеке және ұжымдық еңбек шарттары ескере отырып, заңдар мен өзге де нормативтік құқықтық актілерді. Конституция талаптарына, халықаралық құқықтың жалпыға танылған қағидаттары мен нормаларына, азаматтардың еңбек құқықтары мен бостандықтарының мемлекеттік кепілдіктеріне сүйене отырып, еңбек қатынастарын реттеу Қазақстан Республикасының Еңбек кодексімен² жүзеге асырылады.

Еңбек кодексі камтиды анықтау ұғымдар «еңбек дауы» деп ұғынылады арасындағы келіспеушіліктер қызметкер (қызметкерлер) мен жұмыс берушінің (жұмыс берушілердің) еңбек заңнамасын қолдану мәселелері бойынша Қазақстан Республикасының талаптарын орындау немесе өзгерту, келісімдердің, еңбек шартының және (немесе) ұжымдық шарттардың, жұмыс беруші актілерінің (ЕК 1 б. 16) т.).

Қаралып отырған «еңбек дауы» ұғымының нормативтік анықтамасын негізге ала отырып, жұмыс беруші мен қызметкерлердің қарама-қайшы мүдделерінің қақтығысуы не басшының қызметкердің еңбек құқықтарын

бұзуы, сондай-ақ аталған Кодексте регламентелген жеке немесе ұжымдық еңбек дауларына көшетін олардың арасында келіспеушіліктерді жиі туындатады (ЕК 15, 16 тараулары).

Алайда, Еңбек кодексі құрамында ұғымдардың анықтамасы, жеке және ұжымдық еңбек дауларын, бұл ретте тәртібін реттейді және қарау мерзімдері. Егер қоса атқаратын жұмыс туралы еңбек шарты бойынша жыл сайынғы ақылы еңбек демалысының ұзақтығы басқа жұмыс бойынша демалыстың ұзақтығынан аз болса, жұмыс беруші қоса атқарушы-қызметкердің өтініші бойынша демалыс ұзақтығының айырмасын құрайтын күндерге жалақысы сақталмайтын демалыс береді.

Келіспеушіліктерді жою үшін жанжал тараптары өзара келіссөздер жүргізуі мүмкін. Егер осы тәсілмен келіспеушіліктер жойылмаса, онда дау еңбек дауына айналады, бірақ Тараптардың бірі еңбек дауын шешу жөніндегі белгілі бір өкілеттіктер (юрисдикция) берілген органға өтініш жасаған жағдайда.

Осылайша, еңбек дауы дамудың белгілі бір серпінін болжайды. Оны бірнеше сатыда көрсетуге болады, мысалы: еңбек Құқық бұзушылығының болуы; қызметкердің (қызметкерлер ұжымының) және жұмыс берушінің (жұмыс берушілердің) еңбек құқық бұзушылығын әртүрлі бағалауы; осы келіспеушіліктерді дау тараптарының келіссөздер жолымен реттеу әрекеті және ақырында, бұл келіспеушіліктерді шешу үшін юрисдикциялық органға жүгіну, яғни тікелей еңбек дауының өзі.

¹ Қазақстан Республикасының Конституциясы 1995 жылы 30 тамызда республикалық референдумда қабылданды // Электрондық ресурс: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/K950001000>

² Қазақстан Республикасының Еңбек Кодексі 2015 жылғы 23 қарашадағы № 414-V // Электрондық ресурс: <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1500000414>

Орыс тілінің сөздігі «дау» ұғымының негізгі сипаттамасы ретінде сөз жарысы, әр адам өз пікірін қорғайтын бірдеңені талқылау нұсқауын қолданады, сондай-ақ сот шешетін бірдеңені иеленуге өзара талаптану арқылы оның анықтамасын береді [1 б.].

Дауды түсінудегі басты сөз-адамдардың бәсекелестік қызметінің бір түрі болып табылатын сайыс болып табылады, оның мақсаты олардың әрқайсысының екіншісінен бірдеңеден асып түсуге ұмтылысы болып табылады. Дау-дамайдың осы мағынасына ерекше назар аударылатын сөздік нысаны жалғыз емес, тек бір ғана мүмкін болатын тәсілдердің бірі. Мысалы, жекелеген құқықтық жүйелерде Тараптар арасында ауызша жарыссөз жүргізбей құжаттар алмасу арқылы жазбаша түрде өткізілетін даулар кеңінен таралған.

Дау негізінде әрбір қатысушының өз пікірін қорғауы жатыр. Осылайша, дау бұл жағдайда адамдардың белсенді іс-әрекетінің бір түрі ретінде анықталады, оның мақсаты олардың әрқайсысының өз пікірін қорғауға ұмтылысын құрайды. Бұл пікірлер бірдей емес, сонымен қатар олар бір-біріне сәйкес келмейді және қайшы келеді. Егер олар сәйкес келсе, онда дау даудың қажеті жоқ, себебі жарысқа және адамдардың бір-бірінен асып түсуге ұмтылысы жоқ еді. Басқаша айтқанда, дау-бұл ауызша жарыс, ауызша немесе жазбаша жарыс, онда әрбір тарап қарсыластың пікірін жокқа шығара отырып, өз пікірін қорғай алады [2 б.]. Осыдан даудың генезисі қандай да бір адамның өз пікірінде ғана емес, келісім болмаған жағдайда немесе бір нәрсеге қатысты пікір келіспеушілігінде, яғни сәйкес келмегенде немесе әрқайсысы өз пікірінің негізінде екіншісінен асып түсуге ұмтылатын кем дегенде екі субъектінің пікірінің соқтығысуында жатыр.

Дау санаты өзінің мазмұны бойынша «жанжал» («лат. - conflictus), ол орыс тіліне аударғанда қақтығысуды, күресті, күресті білдіреді [3 б.]. Қақтығыс, даудан айырмашылығы, әдетте қарама-қарсы ғана емес, керісінше, қазіргі сәтте адамдардың мүдделерінің немесе көзқарастарының қолданылмайтын қақтығысын білдіреді, яғни аса күрделі келіспеушіліктер, ашық күрес арқылы шешілетін өте өткір дау [6 б.]. Сол арқылы семантикалық ұстанымдардан «жанжал» термині шын мәнінде даудың бір ғана түрін білдіреді, өйткені тұтас бөлігі «дау»деген кең ұғымның синонимімен қарастырылмайды.

Айта кету керек, қолданыстағы еңбек заңнамасы қарамайды, мұндай ұғымдар ретінде «еңбек дауы». Сонымен қатар, ғылымда әртүрлі көзқарастар бар, мысалы, Э. Андерсон

«еңбек қактығыстарын» «жұмысшылар мен қызметкерлердің еңбек қолдану негізінде жұмыс берушімен дауларын» деп анықтады [4, 25 б.]. Өз кезегінде, С. Жаров еңбек қактығыстары деп «жалдаушы, бір жағынан, жалданып жұмыс істейтін тұлғалар арасындағы, екінші жағынан жалданып жұмыс істейтін, жалданып жұмыс істейтін тұлғалар арасындағы, жалданып жұмыс істейтін тұлғалар арасындағы, жалданып жұмыс істейтін тұлғалар арасындағы, жалданып жұмыс істейтін, жалданып жұмыс істейтін, жалданып жұмыс істейтін, жалданып жұмыс істейтін тұлғалар арасындағы, жалданып жұмыс істейтін еңбек негізінде туындайтын дауларды» түсінді [5, 3 б.].

Мәні еңбек дау болуы мүмкін еңбек шарттары, сондай-ақ тарату жүйесі ресурстарының, орындау, бұрын қабылданған келісімдердің және т. б. бұл жағдайда, яғни еңбек дауы еңбек дауы болып табылады тең емес ұғымдары.

Еңбек дауының ерекше ерекшелігі бұл қызметкер (қызметкерлер ұжымы) мен жұмыс беруші (жұмыс беруші) арасындағы дау болып табылады және ол қолданыстағы заңнамамен (іс жүргізу, еңбек) реттеледі. Өз кезегінде, еңбек қақтығысы мүдделер қақтығысын да қамтиды. Сондықтан еңбек қақтығысы құқықтық және құқықтық емес құралдармен реттелуі мүмкін деп болжанады.

Мысалы, «Қазақстан Республикасының мемлекеттік қызметі туралы» Қазақстан Республикасының Заңы³ мүдделер қактығысы ұғымын қамтиды, бұл ретте мемлекеттік қызметшінің жеке мүдделері өзінің лауазымдық өкілеттіктерін орындамауына немесе тиісінше орындамауына әкеп соғуы мүмкін мемлекеттік қызметшінің жеке мүдделері мен оның лауазымдық өкілеттіктері арасындағы қайшылық түсініледі (Заңның 1-б. 17) т.).

Осыған байланысты «жанжал» және «дау» ұғымдары арасындағы айырмашылықты жүргізу керек. Бұл жайында А. Асадов деп санайды)...еңбек даулары жоқ соқтығысу күштері, тек «психологиялық кернеу», және, осылайша, келіспеушіліктер айналады қактығыстар». Мұндай психологиялық шиеленіс, сөзсіз, жанжалдың себебі болуы мүмкін, бірақ еңбек қатынастарына қатысы жоқ жанжал еңбек дауына себеп болатын кері нұсқа болуы мүмкін. Бірақ, бұл мәселе тек бір-біріне ғана емес, тіпті бір-біріне де байланысты [6].

Қазақстандық ғалым В.Н. Уваровтың пікірінше, еңбек даулары деп еңбек заңнамасын қолдану, келісімдердің, Еңбек және (немесе) ұжымдық шарттардың, жұмыс берушінің актілерінің талаптарын орындау не-

³ «Қазақстан Республикасының мемлекеттік қызметі туралы» Қазақстан Республикасының Заңы 2015 жылғы 23 қарашадағы № 416-V // Электрондық ресурс: <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1500000416>

месе өзгерту мәселелері бойынша қызметкер (қызметкерлер) мен жұмыс беруші (жұмыс беруші) арасындағы келіспеушіліктер түсіндіріледі [7].

Басқа әдебиетте еңбек дауларын тұжырымдаудағы кейбір айырмашылықтарды байқауға болады, бірақ әлі де мәні бірдей болып қалады. О.С. Смирновтың пікірінше, еңбек даулары тараптардың тікелей келіссөздері арқылы немесе кәсіподақтардың (кәсіподақ комитетінің) қатысуымен реттелмеген, еңбек жағдайларын белгілеу немесе өзгерту және оларды қолдану мәселелері бойынша қызметкер мен жұмыс берушінің арасындағы келіспеушіліктер; ұжымдық шартты, әлеуметтік-еңбек мәселелері бойынша келісімді жасасу, өзгерту және орындау болып табылады. Бұл ретте, еңбек жағдайлары дегеніміз-жиынтығы әлеуметтік-құқықтық, өндірістік факторлардың, онда қызметкер өз қызметін жүзеге асырады [8].

Астында әлеуметтік-құқықтық факторлар дегеніміз, еңбекақы мөлшері, жұмыс уақытының ұзақтығы, демалыс және басқа да шарттарын белгілейтін заңдар мен өзге де нормативтік құқықтық актілерге, сондай-ақ тараптардың келісімінде

Кеңес уақытында «еңбек даулары құрылыстың өзімен, Социалистік өндіріспен немесе одан туындайтын объективті себептермен емес, ең бастысы, еңбек процесінің жекелеген қатысушыларының субъективтік қасиеттеріне ғана тәуелді таза субъективті, себептермен байланысты деп саналды. Кейбір адамдардың санасында бар капитализм сарғаюы біздің елдегі еңбек дауларының негізгі және басты себебі болып табылады» [9].

Алайда, бүгінгі күні еңбек дауларының туындауының негізі еңбек құқығы қатынастары субъектілерінің бірінің еңбек міндеттерін орындамауы немесе тиісінше орындамауы болып табылады.

Бұл ретте даулардың пайда болу жағдайлары-бұл қызметкерлер мен әкімшілік арасындағы реттелмеген келіспеушіліктерді тудыра отырып, еңбек қатынастарына тікелей немесе жанама әсер ететін жағдай, мән-жайлар. Ал жағдай туындаған еңбек дауларын айналады нақты себептері нақты айқындаған.

Еңбек даулары экономикалық, әлеуметтік, заңды сипаттағы бірнеше себептерді немесе факторларды ұштастыру нәтижесінде туындағанын атап өту қажет.

Экономикалық сипаттағы жағдайларға, атап айтқанда, ұйымдардың жалақыны толық және уақтылы төлеуге, қызметкерлерге тиесілі кепілдіктер мен жеңілдіктерді (мысалы, денсаулыққа зиянды жағдайлардағы жұмыстардағы сүт, емдеу-профилактикалық тамақтану) беруге кедергі келтіретін қаржылық қиындықтары, еңбекті қорғауға қаражаттың

болмауы немесе жеткіліксіздігі жатады. Экономикалық сипаттағы еңбек дауларының пайда болу шарттары елеулі әлеуметтік салдарды тудырады, олар өз кезегінде немесе экономикалық салдармен ұштастыра отырып, еңбек дауын тудырады. Мәселен, қаражаттың жетіспеуі қызметкерлер санының қысқаруына немесе барлық өсіп келе жатқан жұмыссыздықтың жойылуына алып келеді. Жұмыстан босатылатын қызметкерлер өздерінің жұмыс істеу құқығын қорғай отырып, еңбек дауын шешу және сот органдарына өз құқықтарын қорғау үшін жиі жүгінеді [10].

Әлеуметтік сипаттағы жағдайларға, мысалы, төмен және жоғары ақы төленетін қызметкерлердің табыс деңгейіндегі өсіп келе жатқан алшақтық жатады. Заң сипатындағы жағдайларға, атап айтқанда, күрделілік, қарама-қайшылық, сондай-ақ Әкімшілік үшін және әсіресе қызметкерлер үшін еңбек заңнамасының жеткіліксіз қол жетімділігі жатады:

1) қызметкерлердің өз еңбек құқықтары мен жұмыс берушілердің (әкімшіліктің) міндеттерін, өз құқықтарын қорғау тәсілдерін нашар білуі;

2) ұйымдардың көптеген басшыларының, әкімшіліктің лауазымды адамдарының еңбек заңнамасын сақтамауы;

3) кәсіподақ көшбасшыларының, кәсіподақ белсенділерінің қолданыстағы еңбек заңнамасы негізінде қызметкерлерді қорғауға әлсіз дайындығы [10].

Еңбек дауларының пайда болу себептеріне мемлекет пен нақты Ұйымның экономикалық жағдайын жатқызуға болады. Нарықтық экономикаға көшу көптеген ұйымдардағы жағдайды ушықтырып, еңбек дауларының туындау себептерін ушықтырды. Ұйымдардың қаржылық қиындықтары жалақының уақтылы және толық төленбеуіне, қызметкерлерге тиісті кепілдіктер мен жеңілдіктерді ұсынбауға әкеп соғады. Байланысты өндірістік, ұйымдық және экономикалық себептері тиіс жүргізуге, кадрлық, қызметкерлер санының немесе ішкі қызметкерлердің мазмұнын өзгерту қызметкердің еңбек функциясын. Бұл жағдайларда қызметкердің құқықтарын бұзу оның еңбек дауын шешу және өзінің еңбек құқықтарын қорғау үшін тиісті органдарға жүгінуіне әкеп соғады [11].

Атап өткім келеді, бұл еңбек дегеніміз-жиынтығы әлеуметтік-құқықтық, өндірістік факторлардың, онда қызметкер өз қызметін жүзеге асырады

Біріншіден, астында әлеуметтік-құқықтық факторлар дегеніміз, еңбекақы мөлшері, жұмыс уақытының ұзақтығы, демалыс және басқа да шарттарын белгілейтін заңдар мен өзге де нормативтік құқықтық актілерге, сондай-ақ тараптардың келісімінде

Екіншіден, өндірістік факторлар деп

зандармен және өзге де нормативтік құқықтық актілермен белгіленетін техникалық, санитарлық, гигиеналық, өндірістік-тұрмыстық және басқа да жағдайлар түсініледі.

Еңбек құқығы субъектілері арасында туындаған келіспеушіліктерді тікелей келіссөздер барысында өзара жеңілдіктер мен келісімдер арқылы реттеуге болады. Алайда, егер мұндай келісім болмаса, онда келіспеушілік көшіріледі тиісті органдарға еңбек дауларын қарау жөніндегі.

Еңбек дауларының себептері-бұл субъективті еңбек құқығын жүзеге асыруды немесе Еңбек міндеттерін атқаруды дауласушы тараптардың әртүрлі бағалауын тудыратын теріс факторлар еңбек дауларының себептері даулы Тараптардың мынадай екі субъективті теріс факторы (екі ерекшелігі) болып табылады, нәтижесінде нақты мән-жайлар, іс-әрекеттер әр түрлі бойынша бағаланады:

1) жеке сананың қоғамдық санадан артта қалуы, жалпыға бірдей белгіленген мораль нормаларынан ауытқуы: бұл кейбір басшыларда бюрократизмде еңбекшілердің құқықтары мен заңды мүдделерін қанағаттандыруға консервативті елеусіз қарым-қатынасты сынға бой алдыру көрінеді. Тарапынан, сол жекелеген қызметкерлерінің бұл себеп көрінеді прогнұлах, пайда болуы, жұмысқа мас күйінде, неке және т. б. ал бұл үшін шығарылады сөгіс, олар дау, оның.

Жекелеген еңбек ұжымдары тарапынан ұжымдық дау-дамайларда бұл себеп топтық эгоизмде, төлемді көтеру талаптарында көрініс табуы мүмкін. Кәсіподақ органының, қызметкерлердің өзге де өкілді органының талап етуі бойынша меншік иесі кінәсінен ұжымдық еңбек дауы туындаған басшыларға, тіпті қызметінен босатуға дейін ықпал ету шараларын қолдануға құқылы.

Жеке сананың артта қалуына әуре-сарсаң ғана емес, бюрократизм, қызметкерлерді сынаушы әкімшілікті сынға салатын әртүрлі қудалаулар, олардың заңды құқықтарына қысым жасау ғана емес, сондай-ақ әкімшіліктің жекелеген өкілдерінің өндірістік тапсырмаларды орындауға бөгет болған кезде, жекелеген қызметкерлердің ғана емес, тұтас еңбек ұжымдарының де еңбек құқықтары бұзылған кезде, олардың өзін-өзі басқарудағы өкілеттіктері де жатады [12].

2) өндірістің жекелеген басшылары мен көптеген қызметкерлердің еңбек заңнамасын білмеуі немесе нашар білуі, яғни құқықтық мәдениеттің төмендігі. Егер басшы нашар біледі, еңбек заңнамасы, онда ол жол береді еңбек құқық бұзушылық, мысалы, дұрыс ау-

дарады немесе жұмыстан босатады немесе алмай, у профоргана келісім бойынша жұмыс ұйымдастырады, олардың және т. б.

Себебі еңбек дау ажырата білу керек белгілі бір шарттары немесе мән-жайлар, дауды ықпал ететін туындауына үлкен санын дауларды сол бір мәселелері немесе шиеленісуіне туындаған дау. Еңбек дауларының мұндай жағдайлары (жағдайлары) - бұл біздің қоғамдағы теріс құбылыстар және олармен күрес жүргізу қажет.

Еңбек дауларын жіктеу туралы мәселе тек теориялық ғана емес, практикалық маңызы бар. Осы бекітуді негіздеу үшін еңбек дауларын жіктеу бастапқы ведомстволық бағыныстылығын дұрыс анықтауға ғана емес, сондай-ақ осындай жанжалдарды шешу тәсілдерінің ерекшеліктерін алдын ала анықтайтын осы заңды жанжалдардың жекелеген түрлерінің белгілерін анықтауға мүмкіндік береді деп айтуға болады [13].

Еңбек дауларын жіктеу туралы мәселе тек теориялық ғана емес, практикалық маңызы бар. Осы бекітуді негіздеу үшін еңбек дауларын жіктеу бастапқы ведомстволық бағыныстылығын дұрыс анықтауға ғана емес, сондай-ақ осындай жанжалдарды шешу тәсілдерінің ерекшеліктерін алдын ала анықтайтын осы заңды жанжалдардың жекелеген түрлерінің белгілерін анықтауға мүмкіндік береді деп айтуға болады. [14]. Осыған байланысты еңбек даулары болып бөлінеді:

- субъектілер бойынша: жеке және ұжымдық;

- мазмұны бойынша: құқық туралы даулар және қызығушылық туралы даулар;

- құқықтық қатынастар бойынша: еңбек қатынастарынан туындайтын дауларға және еңбек қатынастарына тікелей байланысты өзге де қатынастардан туындайтын дауларға.

Мысалы, В. В. Федина еңбек дауларын мынадай негіздер бойынша жіктеуге болады деп санайды: даудың сипаты; даулы субъект; еңбек құқығы саласының жүйесі және даулы құқықтық қатынастар түрі [15].

Еңбек дауларының ведомстволық бағыныстылығы мен соттылығын анықтауға қатысты өте маңызды іс жүргізу мәні бар. Осыған байланысты сот практикасын қорытудың нәтижелеріне сүйене отырып, соттардың еңбек заңнамасының нормаларын қолдану практикасының бірлігін қамтамасыз ету мақсатында, сондай-ақ осы санаттағы істерді қарау кезінде соттарда туындайтын мәселелерді ескере отырып, Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының жалпы отырысы нормативтік қаулыны⁴ қабылдады, онда еңбек дауларын шешу

⁴ Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2017 жылғы 6 қазандағы №9 Қаулысы «Еңбек туралы дауларды шешудегі соттардың заңнаманы қолдануының кейбір мәселелері туралы» // Электрондық ресурс: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/P170000009S>

кезінде соттардың заңнаманы қолдану мәселелеріне түсініктемелер берілді.

Кез келген еңбек дауын қарау кезінде қызметкерлер мен жұмыс берушілердің заңдылық пен теңдігін барынша толық қамтамасыз етуді көздейтін қағидаттарды ұстану маңызды екенін атап өту қажет. Еңбек дауларын қарау принциптері:

1) тәртіптің демократиясы, яғни еңбекшілердің дауларды шешуге қатысуы;

2) тәртіптің қарапайымдылығы, яғни оның тегін болуы, еңбек дауы бар юрисдикциялық органдарға жүгіну қолжетімділігі мен ыңғайлылығы

3) даулар бойынша дәлелдемелерді зерттеудің заңдылығы, жариялылығы, объективтілігі және толықтығы;

4) дауды шешу жылдамдығы;

5) шешімнің нақты орындалуын қамтамасыз ету және бұзылған еңбек құқықтарын қалпына келтіру.

Осы қағидаттардың әрқайсысын толығырақ қарастырғымыз келеді.

Қызметкерлердің еңбек құқықтарын қорғауды қамтамасыз ету қағидаты заң негізінде юрисдикциялық (еңбек дауларын шешуге уәкілетті) органдардың осы құқықтарды бұзуды тоқтату, оларды қалпына келтіру құқығы мен міндетін білдіреді, мысалы, әкімшілік қызметкерге тиесілі жалақы төлеуден бас тартқан кезде - оны жасауға міндеттеу; заңсыз жұмыстан босатылған кезде - қызметкерді жұмысқа қайта алу. Қаралып отырған бапқа қатысты бұл қағида қызметкерлердің еңбек құқықтарын сот арқылы қорғауды қамтамасыз ету ретінде естілетін болады. Сот арқылы қорғалу құқығы ешқандай шектеулерге жатпайды. Сондықтан Еңбек және азаматтық іс жүргізу заңнамасының еңбек құқығын және басқа да әлеуметтік құқықтарды қорғау туралы істердің кейбір санаттарын соттың ведомстволық бағыныстылығынан алып тастауға жол беретін нормалары қазіргі уақытта қолданылмайды.

Тараптардың заң алдындағы теңдігі қағидаты қызметкер (қызметкерлер) мен әкімшілік бірдей дәрежеде еңбек заңнамасын сақтауға, оған және еңбек дауларын шешу кезінде юрисдикциялық органның еркіне бағынуға міндетті дегенді білдіреді. Юрисдикциялық органның шешімі дау тараптары үшін міндетті.

Демократизм (қызметкерлер өкілдерінің қатысуы) қағидаты еңбек дауларын шешу кезінде, біріншіден, ұйымдардағы жеке еңбек дауларын қарау жөніндегі органдардың құрамнан еңбек ұжымы құрылатынын; екіншіден, еңбек дауларын шешу процесінде олардың тарапындағы қызметкерлердің өкілдері ретінде кәсіподақтардың қатысатынын; үшіншіден, ұжымдық дауларды қарау жөніндегі органдарға (бітімгерлік комиссиялар, ең-

бек арбитражы) ұйым (еңбек ұжымы) немесе кәсіподақ қызметкерлерінің өкілдері қатысады. Кәсіподақ өкілдері қызметкерлердің мүдделерін қорғауға куәгер бола алады. Олар еңбек арбитражында, сондай-ақ қызметкер еңбек қатынастарында тұрған немесе тұрған ұйымға қатысты жоғары тұрған органдарда қызметкерлердің мүдделерін білдіре алады.

Еңбек дауларын қарау жөніндегі органдарға жүгіну қолжетімділігі осындай органдарды тікелей ұйымдарда құрумен, соттардың сонда өтініш берген қызметкердің жұмыс орнына орналасу жақындығымен қамтамасыз етіледі.

Еңбек дауларын шешу кезінде заңдылықты қамтамасыз ету қағидаты юрисдикциялық органдардың заңдарды, өзге де нормативтік құқықтық актілерді пайдалануы және олардың негізінде даулар бойынша шешімдер шығару арқылы ғана көрсетіледі. Нормативтік құқықтық негізден басқа, орындылығы (орынсыздығы) ұғымдарын, өзге де пайымдаулар мен дәлелдерді басшылыққа алуға юрисдикциялық органдар құқылы емес.

Жариялылықты қамтамасыз ету қағидаты барлық еңбек дауларын қарайтын органдар отырыстарының ашықтығын, оларға барлық тілек білдірушілердің қатысу мүмкіндігін білдіреді. Егер еңбек дауын шешу кезінде мемлекеттік немесе коммерциялық құпияны сақтау туралы мәселе тұрса ғана «жабық» деп аталатын отырыстар мүмкін болады.

Зерттелетін материалдар мен дәлелдемелердің объективтілігі мен толықтығын қамтамасыз ету қағидаты юрисдикциялық органдардан істі тек жан-жақты қарау негізінде және барлық қолда бар материалдар мен дәлелдемелердің толық көлемінде қарауды, оларды тек заңнамаға сәйкес келтіруді, іске және оның тараптарына субъективті көзқарасқа жол бермеуді талап етеді.

Тегін болу қағидаты заңда еңбек дауларын тікелей ұйымдарда қарайтын органдарға, басқа да органдарға жеке және ұжымдық еңбек даулары бойынша өтініштер беру кезінде тікелей бекітілген заң олардың қызметтеріне қандай да бір ақы төлеуді көздемейді. Еңбек құқық қатынастарынан туындайтын талаптар бойынша сотқа талап арызбен жүгінген кезде қызметкерлер сот шығындарын мемлекет кірісіне төлеуден босатылады.

Кәсіподақ мүшелері еңбек дауларын шешу процесінде олардың еңбек құқықтары мен мүдделерін қорғау кезінде кәсіподақтардың көрсеткен қызметтері үшін ақы төлемейді. Кәсіподақ мүшелері болып табылмайтын қызметкерлер олардан уағдаластық бойынша айқындалатын шарттарда көмек ала алады.

Қарау жылдамдығының принципі еңбек дауларын шешетін органдардан мұндай істерді қарауға байланысты барлық іс-әрекет-

терді жасау үшін заңдарда көзделген қысқа мерзімдерді сақтауды, юрисдикциялық органдарға жүгіну (өтініш беру) мерзімдері де белгіленген. Еңбек даулары бойынша өтініштер беру мерзімдерін өткізу қызметкерлерді юрисдикциялық органдарда қорғауды іздеу құқығынан айырмайды. Оларды осы органдар қалпына келтіруі мүмкін.

Еңбек даулары бойынша шешімдердің нақты орындалуын қамтамасыз ету қағидаты, егер ол еңбек дауы бойынша шешімді ерікті түрде орындамаса, Заңда бекітілген әкімшілікке мәжбүрлеп әсер етудің арнайы тетігінің көмегімен, сондай-ақ кінәлі басшыларды, лауазымды адамдарды жауапқа тарту арқылы іске асырылады. Юрисдикциялық органдардың шешімдерін мәжбүрлеп орындау олардың ерекше куәліктер берумен және оларды сот орындаушыларының көмегімен орындауға келтірумен қамтамасыз етіледі.

Еңбек дауларын қарайтын органдардың шешімдерін орындамағаны үшін лауазымды адамдардың жауапкершілігі еңбек дауларын қарау қағидаты ретінде кінәлі лауазымды адамдарды әртүрлі заң жауапкершілігіне (тәртіптік, материалдық, әкімшілік) тарту мүмкіндігінен көрінеді.

Бұдан басқа, осы бапта келтіргім келеді кішігірім талдау жасау мониторинг нәтижелері бойынша мақалалар Еңбек кодексінің қатысты қарау, еңбек дауын келісу комиссиясы [16].

Осылайша 15-тарау Еңбек кодексінің реттейді жеке еңбек дауларын қарау, атап айтқанда, мекендерде 159-баптың көздейтін қарау тәртібі жеке еңбек дау, түрлі анықталды (аталды) қатысушылар келісім комиссиясының. Мәселен, 3-тармағында қарастырылған, бұл келісу комиссиясының сандық құрамы, оның жұмыс тәртібі, мазмұны және келісу комиссиясының шешім қабылдау тәртібі, келісім комиссиясы өкілеттігінің мерзімі, сұрақ тарту туралы делдал белгілейді жазбаша келісімде арасындағы жұмыс беруші мен қызметкерлер өкілдерінің не ұжымдық шартта көрсетіледі.

Бұл ретте 8-тармағында, осы баптың көрсетілгендей, тараптар келісім комиссиясының жүргізуге міндетті жыл сайынғы оқыту келісу комиссиясы мүшелерінің Қазақстан

Республикасы еңбек заңнамасының негіздері, білуін дамыту бойынша келіссөздер мен ымыраға келуге еңбек даулары.

Қажет деп санаймыз редакциясын бұл норманы өзгерту, біріншіден, анықтау керек «дауласушы тараптар» немесе «комиссия мүшелері», екіншіден, қолданыстағы заңнамада жоқ «еңбек заңнамасының негіздері», өйткені қолданылады және талдау Кодексі, үшіншіден, тараптар еңбек дауын болып табылады қызметкер мен жұмыс беруші мынадай сұрақ туындайды: ма осы тұлғалар үйрету келісу комиссиясы мүшелерінің?

Кез келген жағдайда заң шығарушының еңбек заңнамасының жекелеген ережелерінің олқылықтары мен қайшылықтарын жою мақсатында түзетуі еңбек дауларын қарау кезінде пікірталас мәселелерінің едәуір төмендеуіне әкеп соғуы мүмкін.

Жоғарыда айтылғандарды талдай отырып, адам мен азаматтың, оның ішінде еңбек саласындағы құқықтары мен бостандықтарын қорғау проблемасы кез келген мемлекет үшін әрқашан ең маңызды және бір мезгілде күрделі деген қорытындыға келуге болады. Маңызды тәсілдеріне еңбек құқықтарын қорғау жатады разрешение трудовых споров. Экономиканы реформалау жылдарында жинақталған проблемалар (өндірістің құлдырауы, ұйымдардың өзара төлем жасамауы, жаңа жұмыс орындарының жеткіліксіз өсуі, экономиканың тұрақсыз жай-күйінің басқа да теріс факторлары), сондай-ақ еңбек құқығы қатынастары тараптарының сәйкес келмейтін мүдделерінің болуы еңбек дауларының туындау үшін объективті негіз жасайды.

Осылайша, азаматтардың еңбек ету құқығын іске асыру меншік нысандарының өзгеруі, бұрын белгілі емес шаруашылық қызмет субъектілерінің пайда болуы жағдайында ерекше маңызға ие болады. Қазір еліміздің азаматтары өз құқықтары мен заңды мүдделерін қорғау тетіктерін жан-жақты жетілдіруді қажет етеді. Еңбек құқығындағы қызметкерлердің еңбек құқықтарын қорғауды алатын орталық орынды ескере отырып, еңбек дауларын құқықтық реттеуді кешенді талдау еңбек құқығы ғылымы мен құқық қолдану практикасы үшін өзекті болып табылады.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка. Т. 4. - М., 2010.
2. Дворецкий И.Х. Латинско-русский словарь. - М., 2011.
3. Основы конфликтологии / Под ред. В.Н. Кудрявцева. - М., 2007. - С. 31.
4. Андерсон Э. Ф. Трудовые конфликты. - М.: Моск. губсуд, 1925. - С. 25.
5. Жаров С. Примирительно-третейский порядок разрешения трудовых конфликтов. - М., 1926. - С. 3.
6. Асадов А. Влияние оценок труда и распределение доходов на конфликтность в трудовых коллективах предприятий. / А. Асадов - СПб.: - 1994.

7. Уваров В.Н. Трудовое право Республики Казахстан: Учебник. Издание 2-ое. / В.Н. Уваров – Алматы: Раритет, 2008.
8. Смирнов С.О. Трудовое право: Учебник. Издание 2-е/ С.О. Смирнов - М.: Проспект, 1998.
9. Нургалиева Е.Н., Мамедова А.Т. О состоянии казахстанского трудового законодательства. // Е.Н. Нургалиева, А.Т. Мамедова. - Астана: Юрист, 2012, С. 34.
10. Трудовое право. Учебник. Издание второе, переработанное и дополненное.— М.: ПРОСПЕКТ, 1998.—448 с.
11. Галиакбарова Г.Г. Понятие трудовых споров и причины их возникновения в Республике Казахстан. // Г.Г. Галиакбарова – Астана: Юрист, 2013.
12. Оспанов К.И. Порядок разрешения трудовых споров. // К.И. Оспанов – 2012, С. 78.
13. Конусова В.Т. Классификация трудовых споров.
http://www.rusnauka.com/5_NMIV_2009/Pravo/40398.doc.htm
14. Толкунова В.Н. Справочник судьи и адвоката по трудовым делам. М.: Проспект, 2004. - 288 с.
15. Федин В.В. Трудовые споры: теория и практика. - М.: Юрайт, 2013. 528 с.
16. Справка по результатам мониторинга Трудового кодекса Республики Казахстан от 23 ноября 2015 года №414 // Сборник аналитических справок по результатам правового мониторинга (1- квартал 2018 года).- Астана: ГУ «Институт законодательства Республики Казахстан», 2018. – 273 с.

REFERENCES

1. Dal' V. Tolkovyy slovar' zhivogo velikorusskogo yazyka. T. 4. - M., 2010.
2. Dvoretzkiy I.KH. Latinsko-russkiy slovar'. - M., 2011.
3. Osnovy konfliktologii / Pod red. V.N. Kudryavtseva. - M., 2007. - S. 31.
4. Anderson E. F. Trudovyye konflikty. – M.: Mosk. gubsud, 1925. – С. 25.
5. Zharov S. Primiritel'no-tretyeskiy poryadok razresheniya trudovykh konfliktov. – M., 1926. – S. Z.
6. Acadov A. Vliyaniye otsenok truda i raspredeleniye dokhodov na konfliktnoy v trudovykh kollektivakh predpriyatiy. / A. Acadov - CPb.: - 1994.
7. Uvarov V.N. Trudovoye pravo Respubliki Kazakhstan: Uchebnik. Izdaniye 2-oye. / V.N. Uvarov – Алматы: Раритет, 2008.
8. Smirnov S.O. Trudovoye pravo: Uchebnik. Izdaniye 2-oye./ S.O. Smirnov - M.: «Prospekt», 1998
9. Nurgaliyeva Ye.N., Mamedova A.T. O sostoyanii kazakhstanskogo trudovogo zakonodatel'stva. // Ye.N. Nurgaliyeva, A.T. Mamedova - Astana: Yurist, 2012, С. 34.
10. Trudovoye pravo. Uchebnik. Izdaniye vtoroye, pererabotannoye i dopolnennoye.— M.: «PROSPEKT», 1998.—448 s.
11. Galiakbarova G.G. Ponyatiye trudovykh sporov i prichiny ikh vozniknoveniya v Respublike Kazakhstan. // G.G. Galiakbarova – Astana: Yurist, 2013.
12. Ospanov K.I. Poryadok razresheniya trudovykh sporov. // K.I. Ospanov – 2012, С. 78.
13. Konucova V.T. Klaccifikatsiya trudovykh sporov. // http://www.rusnauka.com/5_NMIV_2009/Pravo/40398.doc.htm
14. Tolkunova V.N. Spravochnik sud'i i advokata po trudovym delam. M.: Prospekt, 2004. 288 s
15. Fedin V.V. Trudovyye spory: teoriya i praktika. M.: Yurayt, 2013. 528 s.
16. Sправка по результатам мониторинга Трудового кодекса Республики Казахстан от 23 ноября 2015 года №414 // Sbornik analiticheskikh spravok po rezul'tatam pravovogo monitoringa (1-kvartal 2018 goda).- Astana: GU «Institut zakonodatel'stva Respubliki Kazakhstan», 2018. – 273 s.